

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ З РЕАЛЬНИМ СЕКТОРОМ ЕКОНОМІКИ

З переходом народного господарства України до роботи в умовах ринку значні зміни відбулися в банківській системі.

Банки з пасивної ланки механізму централізованого адміністративно-розподільного господарювання перетворилися в активно діючий розгалужений механізм, здатний створювати сприятливі умови для розвитку підприємництва і зміцнення платоспроможності.

Так, ефективність банківської системи, її здатність забезпечити економіку достатнім обсягом грошової маси, в значній мірі впливає на розвиток та функціонування реального сектора економіки. Особливу роль відіграє кредитування, яке розширяє інвестиційні можливості підприємств, стимулює розвиток інноваційних технологій, дозволяє підприємству підтримувати рівень платоспроможності на достатньому рівні. Розміщуючи залучені кошти, включаючи їх до своїх активних операцій, банківська система здійснює перерозподіл ресурсів і формує структуру сукупного попиту. Але в той же час неефективність банківської системи може призвести до занепаду вітчизняної економіки. [10,с.73]Яскравим прикладом став період кризи 2008-2009 рр., коли світова фінансова криза висвітлила недосконалість банківської системи України, що позначилось на фінансовому становищі більшості українських підприємств та громадян. Так, у реальному секторі простоє чимало виробничих потужностей, різко погіршилася платіжна дисципліна, почастишали випадки розірвання контрактів. А необачність банків під час видачі великої кількості кредитів в іноземній валюті (понад 50,2%). Унаслідок девальвації національної грошової одиниці на 58 % більшість підприємств реального сектору економіки отримали значні збитки. А не досить жорсткі вимоги до позичальників, прийняття на себе високих кредитних ризиків, спричинило стрімкий ріст кредиторської заборгованості. А це, водночас з впливом депозитів, спровокувало досить тяжкий стан банківської системи.

Так як у собівартості виробництва більшості вітчизняної продукції закладені імпортні складові (газ, нафта та ін.) та відсотки по кредитах, то автоматично відпускні ціни в національній валюті різко підскочили, що призвело до зростання інфляції і підсилило наслідки падіння промислового виробництва.

Так, фінансова криза 2008 року виявила серйозні диспропорції у взаємодії банківського та реального секторів – Таблиця 1. [6,7]

Таблиця 1. – Показники діяльності банківських фінансових установ та підприємств реального сектору економіки

роки	Інвестиції в основний капітал, здійсненні за рахунок банківського кредитування			Обсяг банківського кредитування % від ВВП	Середньозважена річна процентна ставка за кредитами	Рентабельність операційної діяльності підприємств
	% від загального обсягу інвестицій	% від обсягу банківського кредитування	% від ВВП			
2005	14,8	9,4	3,1	33,2	16,2	5,5
2006	15,5	7,8	3,6	45,7	15,2	5,8
2007	16,6	7,1	4,3	61,1	13,9	5,8
2008	17,3	5,2	4,3	82,1	17,5	3,9
2009	14,2	2,9	2,4	80,2	19,8	3,3

Як бачимо у період з 2005 по 2007 рр. спостерігається поступовий ріст обсягів банківського кредитування одночасно із ростом рентабельності операційної діяльності підприємств (тобто ефективності функціонування реального сектору економіки) на 48,9% (від ВВП) та 5,5% відповідно. До того ж відбувається ріст інвестицій в основний капітал, здійсненні за рахунок банківського кредитування – у % від загального обсягу інвестицій на 1,8 % водночас із позитивною тенденцією річної відсоткової ставки до зниження – на 2,3% станом на кінець 2007 року. Проте вже у 2008 році (з початком кризи) можна спостерігати стрімкий стрибок річної процентної ставки, значне падіння показника ефективності операційної діяльності підприємств – в 1,4 рази.

До того ж крах фінансової системи породив значну недовіру до банків і як результат – банки відчували брак коштів, що надходили у вигляді депозитів.

Таким чином, хиткий стан фінансово кредитної системи країни тягне за собою проблеми функціонування економіки країни в цілому, унеможливорює прогресивні тенденції розвитку реального сектору.

Такі автори як, Р. Маккіннон, Р. Голдсмит, Й. Шумпетер, також підкреслюють те, що хоча фінансова система розвивається у зв'язку з потребами підприємств не фінансового сектору, її функціонування у більшості випадках й у певні історичні періоди суттєво стимулювала економічний ріст і навпаки.

Так, Й Шумпетер підкреслював вплив банків на ріст продуктивності праці та технологічні зміни.

Суттєвого впливу на розвиток дослідження проблеми «Фінансова система та економічний розвиток» надала робота Раймона Голдсмита 1969 р. Він вивчив дані банківського сектору 35 країн світу у період між 1860 та 1963 рр. та зробив висновок щодо паралелізму в економічному та фінансовому розвитку у довгостроковій перспективі. Він також стверджував, що у більшості випадках високі темпи росту економіки супроводжуються одночасно високими темпами фінансового розвитку.

У 1989 році А. Гельб, також вказав на кореляцію показників фінансового розвитку та економічного росту. [4, с. 4-7]

Науці відомі також наступні моделі впливу банківської системи на стан реального сектора економіки. – Таблиця 2.

Таблиця 2.– Основні моделі впливу банківської системи на стан реального сектора економіки

Автори моделі	Сутність моделі
Р. Левін, С. Зервус 1998 р.	Обґрунтовується, що розвиток фінансового сектора чинить вплив на економічне зростання, навіть з врахуванням багатьох інших економічних, політичних і фінансових чинників. Автори стверджували, що зв'язок між ринком акцій, банками та економічним ростом проявляється найбільш сильно через ріст продуктивності
Р. Кінг, Р. Левін 1993 р.	Моделювання причинно-наслідкових зв'язків між різними показниками розвитку підприємництва і банківського бізнесу. Обґрунтовується, що проблеми у фінансовому секторі зменшують швидкість впровадження нових технологій та темп економічного зростання. У той же час, навпаки, розвиток фінансового сектора збільшує продуктивність праці і накопичення капіталу.
Т. Бек, Р. Левін, Н. Лоайза	Дослідили 63 країни за період 1960-1995 рр. й підтвердили статистично важливий зв'язок між розвитком фінансових посередників та ростом реального ВВП на душу населення та продуктивністю праці.
Т. Бек, А. Демиргуч-Кунт та Р. Левін	Створили базу даних про фінансові системи 150 країн за період 1960-1995 рр. Вони довели, що банки, небанківські фінансові інститути, фінансові компанії, пенсійні фонди та ін., а також ринки акцій більш розвинуті й ефективні у найбагатших країнах і що з ростом багатства тієї чи іншої країни спостерігається ріст її фінансової системи

Як бачимо дійсно існує тонка межа взаємозв'язку фінансово-кредитної системи та реального сектору економіки. Емпіричні дослідження також підтверджують наявність зв'язку між розвитком фінансового сектору і економічним

зростанням. Хоча погляди вчених з цього приводу досить різноманітні. [4, с. 8-11] Отже, поліпшення інвестиційного клімату в державі залежить від розв'язання проблеми діяльності банківської системи, зокрема від забезпечення підвищення рівня концентрації банківського капіталу, збільшення обсягів довготермінового кредитування реального сектора економіки, залучення коштів населення.

Щоб стимулювати банки кредитувати реальний сектор і робити це під більш низькі відсотки, необхідно забезпечити ефективність кредитного менеджменту банків, приділити увагу оптимізації кредитного портфеля банку. Ефективність управління кредитним портфелем банку є надзвичайно важливою частиною його функціонування в цілому. Варто дуже обережно підходити до формування його структури з урахуванням можливих ризиків, загроз та намагатися не втратити існуючі можливості максимізації доходу. Оптимально сформований кредитний портфель банку є запорукою ефективності функціонування банку окремо та банківської системи загалом, а отже і відродження та розвитку реального сектору економіки.

Необхідно посилити зацікавленість вкладників у зберіганні тимчасово вільних грошових коштів у банках, а також зробити вигідним надання довгострокових кредитів для фінансування інвестицій. Все це буде сприяти оздоровленню економіки, фінансової системи, зниженню темпів інфляції.

Література

1. Криклій А.С., Криклій В.А. Сучасний стан та особливості діяльності вітчизняних банків в інвестиційній сфері // Економічна наука. – 2008. – № 6. – С. 6– 9;
2. Луців Б.Л., Стечишин Т.Б. Інвестиційний потенціал банківської системи України//Фінанси України. – 2009. – № 9. – С. 67 – 77;
3. Степаненко В., Мейнард Дж. Банківський капітал. На кого він працює // Віче. –1999. – № 1. – С. 71– 88.;
4. «Финансовые институты и экономическое развитие»: коллективная монография/ Б.Б. Рубцов «Эволюция институтов финансового рынка и развитие экономики» – М.: ИМЭМО РАН, 2006. – 64 с.;
5. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць наук.-практ. конф. Частина II,(Харків, 01 жовтня 2011 р.)/під ред. І.В. Сало, Н.П. Верхуша – Х.:Харк. Інститут банків. справи ун-ту банків. справи НБУ, 2011. – 338с.;
6. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики – <http://www.ukrstat.gov.ua/> – [Електронний ресурс];
7. Офіційний веб-сайт Національного банку України <http://www.bank.gov.ua/>– [Електронний ресурс]